Наступне коло передбачає фіксацію та узагальнення рішень. Відповідно колу перший учасник пропонує власне формулювання на певну частину проекту, обґрунтування (спосіб фіксації інформації той самий, але протокол не передається керівнику, а переходить по колу, а кожний наступний учасник вносить доповнення). Керівник здійснює остаточну редакцію певної частини тексту. Керуючись цим принципом відбувається обговорення решти частин проекту.

Проблемне поле містить матеріал для розроблення плану роботи групи. На основі проблемного поля можливо буде розроблено програма-мінімум та програма- максимум, спрямовані на розв'язання загальної проблеми, оскільки з тих чи інших причин частина проблем не може бути розв'язана найближчим часом. Тому доводиться їх об'єднати у програму-максимум. До програми-мінімум належать задачі, для розв'язування яких є реальні умови.

Необхідно відзначити, що цей методичний засіб є ефективним для розв'язання задач учнями будь-якого віку, навіть молодшого шкільного. Необхідно лише відповідно «дозувати» тривалість «кіл», щоб учням було цікаво працювати, адже такий метод передбачає творчий аналіз проблемних ситуацій, завдяки чому учні навчаються аналізувати властивості оточуючих об'єктів, ситуацій, знаходити в добре відомих їм об'єктах нові властивості та функції.

## Використані літературні джерела

1. *Боно Є. де.* Рождение новой идеи: О нешаблонном мышлении [текст] / Є. де Боно. – М. : Прогресс, 1976. – 143 с.

## Bibliography

1. *Bono Ye. de.* Rozhdenye novoi ydey: O neshablonnom myshlenyy [tekst] / Ye. de Bono. – M. : Prohress, 1976. – 143 s.

**УДК 159.9.075**

***Наталія Єзерська,***
*м. Київ*

# ФАКТОРИ СУБ`ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОБДАРОВАНИХ ШКОЛЯРІВ

*В статье проанализированы основные психологические характеристики одаренного подростка обучающегося за физико-математическим направлением. Представлен сравнительный факторный и двухшаговый кластерный анализ результатов субъективного благополучия школьников и их факторов в зависимости от условий обучения.*

***Ключевые слова:*** *факторный анализ, кластерный анализ, корреляционные связи.*

*The article analyzes the basic psychological characteristics of a talented teenager studying in the field of physics and mathematics. A comparative factorial and two-step cluster analysis of the results of subjective well-being of adolescents and their factors is presented, depending on the learning conditions.*

***Key words:*** *factor analysis, cluster analysis, correlation relations.*

Переживання благополуччя (або неблагополуччя) інтегративне, на нього впливають різні сторони буття підлітка, в ньому злиті багато особливостей ставлення підлітка до себе і навколишнього світу. Поняття «суб'єктивне благополуччя», яке досить широко використовується в зарубіжній психологічній літературі, предметом пильної уваги у вітчизняній психології стало порівняно недавно.

При дослідженні поняття «Суб`єктивне благополуччя» в психологічній літературі в умовах сучасного розвитку суспільства, зосереджено не стільки на виживанні, скільки на забезпеченні комфортного існування людства та кожної окремої особи, цілеспрямовано на підвищення якості життя. У зарубіжній та вітчизняній психології зростає інтерес до вивчення численних аспектів позитивного функціонування особистості (Е. Дінер, М. Аргайл, М. Селігман, К. Ріфф, М. Чіксентміхайі, Д.А.Леонтьєв, І.Ф.Аршава, Е.Л.Носенко, О.М.Знанецька, Л.З.Сердюк, Т.В.Данильченко, Е.І.Кологривова, П.П.Фесенко, Т.Д.Шевеленкова та ін.). Велика частина досліджень у цій сфері зосереджена на суб'єктивній оцінці життя людини, індивідуальному змісті переживання щастя, що обумовлене не стільки об'єктивними показниками, скільки **ставленням особистості до себе, навколишнього світу загалом та окремих його сторін** [1; 2**;** 3] та описується терміном «суб'єктивне благополуччя».

Полягає в експериментальному виявленні та аналізу емпіричного дослідження виявлення впливу умов інтернатного перебування на суб'єктивне благополуччя підлітків.

На початку нашого дослідження ми висунули гіпотезу яка полягає у припущенні, що рівень суб'єктивного благополуччя школярів визначається специфічними соціально-психологічними факторами, до числа яких відносяться умови первинної соціалізації, характер соціальних взаємин школярів, показники мотивації світогляду, а також індивідуальні якості особистості.

Ці фактори досліджувалися за допомогою методик: «Визначення загальної емоційної спрямованості особистості» (Б.І. Додонов); опитувальник особистісної орієнтації Шострома (коротка форма, розроблена Джоунс і Крендалл); методика О. І. Власової «Суб`єктивне благополуччя»; тест «Визначення особистісної адаптованості школярів» А. В. Фурман; методика «Шкала тривожності» Тейлора; проективна методика визначення копінстратегії «Людина під дощем» Е. С. Романова и Т. И. Ситько.

Для обробки отриманих даних був використаний пакет програм SPSS для операційної системи Windows (SPSS for Windows) версія 21.0 та програма Microsoft Office Excel – 2010. Відповідно до поставлених завдань були використані наступні методи математико-статистичного аналізу: обрахунок статистичного середнього для визначення наявного рівня факторів, що досліджуються, у респондентів загалом по вибірці та за групами, на які була розділена загальна вибірка; кореляція r-Пірсона для метричних змінних та рангова кореляція r-Спірмена для визначення зв'язку між змінними, розподіл яких є нелінійним, а також коли серед змінних наявні не тільки метричні шкали (в даному випадку – порядкові); методи порівняння незалежних вибірок за t-критерієм Ст'юдента та U-критерій (критерій Манна-Уітні) для метричних та порядкових шкал відповідно, що дають змогу визначити значущу різницю середніх значень у групах респондентів; множинний регресійний аналіз для визначення чинників, як незалежних змінних, що впливають на залежну змінну – суб'єктивне благополуччя підлітків.

Аналіз даних був проведений у декілька етапів. Першорядним завданням було визначення наявного рівня суб'єктивного благополуччя підлітків та інших факторів – можливих його чинників, для усієї вибірки загалом. Визначення чинників суб'єктивного благополуччя підлітків відбувалося за допомогою обчислення кореляційних зв'язків за усіма змінними для загальної вибірки та за допомогою множинного регресійного аналізу. Подальший аналіз відбувався шляхом порівняння середніх значень та кореляційних зв'язків двох визначених груп респондентів – учнів Українського фізико-математичного ліцею та учнів Русанівського ліцею м. Києва. Обидві групи складаються із учнів 13-15 років, що навчаються в навчальних закладах за власною навчальною програмою фізико-математичного спрямування. Тобто це констатує порівняно вищий рівень знань і навичок учнів, оскільки вступ у ці навчальні заклади відбувається за рейтинговою системою, яка дозволяє відібрати найбільш здібних дітей. Таким чином виконується умова подібності двох порівнювальних груп. Єдиною різницею цих навчальних закладів є предмет нашого дослідження – навчання в умовах інтернатного перебування, що існує в Українському фізико-математичному ліцеї та відсутнє у Русанівському ліцеї. Крім того, на базі першого ліцею є діти, які проживають та не проживають в гуртожитку, що також є важливим для порівняння результатів і визначення які саме фактори впливають на процес адаптації обдарованих підлітків в умовах спеціалізованої школи інтернату. Важливим є зауваження, що інтернатне перебування не має на увазі сирітство учнів, а лише тип постійного перебування у навчальному закладі, як під час уроків, так і після них – у гуртожитку, крім того, майже усі учні у вільний від навчання час (на канікулах) проживають із батьками.

Чинники суб'єктивного благополуччя підлітків були визначені за допомогою теоретичного аналізу і розподілені на декілька рівнів: індивідуальний, соціально-психологічний та мотиваційний. Залежно від кожного рівня відбувалося вивчення його складових відповідними методиками, визначення рівня прояву та зв'язків між змінними.

**Факторний аналіз** застосований з метою визначення основних чинників суб'єктивного благополуччя. Разом із регресійним аналізом це надасть більш статистично значущі дані. Так, факторний аналіз був виконаний методом головних компонент із нормалізацією Кайзера, метод обертання – Варімакс.

Факторний аналіз – це процедура, за допомогою якої велике число змінних, що стосуються наявних спостережень, зводять до меншої кількості незалежних впливових величин, які називають факторами. При цьому, в один фактор поєднуються змінні, що сильно корелюють між собою. Змінні з різних факторів слабко корелюють між собою. Таким чином, метою факторного аналізу є знаходження таких комплексних факторів, які найбільш повно пояснюють спостережувані зв'язки між наявними змінними. Основними завданнями факторного аналізу є дослідження структури взаємозв'язків змінних, ідентифікація факторів як прихованих змінних та вирахування значень факторів для досліджуваних, як нових, інтегральних змінних.

Міра вибіркової адекватності Кайзера-Майєра-Олкіна показує значущість кореляції змінних між собою – 0,648, при значущості менше 0,05 *(табл.1)*.

*Таблиця 1*

**Результати факторного аналізу для загальної вибірки**

| Міра адекватності та критерій Бартлетта | | |
|---|---|---|
| Міра вибіркової адекватності Кайзера-Майєра-Олкіна | | 0,648 |
| Критерій сферичності Бартлета | Приблизний Хі-квадрат | 474,255 |
| | Ступінь свободи | 136 |
| | Значущість | 0,000 |

Це вказує на сильну кореляцію між змінними, що можуть викривлювати рішення факторного аналізу, саме тому з аналізу було вилучено шкали, що мали сильні кореляції між собою, а саме – різновиди тривожності та складники суб'єктивного благополуччя.

Таблиця «спільності» *(табл. 2)* вказує, що результуюча модель максимально повно описує кожну із залучених змінних (кожна змінна залучена у факторній моделі на 90−50 відсотків).

*Таблиця 2*

| Спільності | | |
|---|---|---|
| **Змінні** | **Початкові** | **Вилучені** |
| Тривожність загальна | 1,000 | 0,413 |
| Особистісна адаптованість | 1,000 | 0,701 |
| Альтруїстична | 1,000 | 0,618 |
| Комунікативна | 1,000 | 0,558 |
| Глорістична | 1,000 | 0,722 |
| Праксична | 1,000 | 0,537 |
| Пугністична | 1,000 | 0,688 |
| Романтична | 1,000 | 0,657 |
| Гностична | 1,000 | 0,476 |
| Естетична | 1,000 | 0,605 |
| Гедоністична | 1,000 | 0,543 |
| Акізитивна | 1,000 | 0,504 |
| Самоактуалізація | 1,000 | 0,706 |
| Суб'єктивне благополуччя | 1,000 | 0,579 |
| Людина парасолька | 1,000 | 0,409 |
| Людина хмари | 1,000 | 0,725 |
| Людина калюжі | 1,000 | 0,650 |
| Метод виділення: Аналіз головних компонент. | | |

Факторний аналіз у результаті пропонує виділити шість факторів, які разом описують 59,35% вибірки. Перший фактор, найбільш повний, описує 13,14% вибірки, кожен інший – від 11% до 7% *(табл.3)*.

Тому для інтерпретації слід використовувати саме перший фактор, який виявляє необхідні чинники суб'єктивного благополуччя підлітків *(табл.4)*.

До першого фактору потрапили змінні: особистісна адаптованість, самоактуалізація, суб'єктивне благополуччя.

Другий фактор містить: альтруїстична, комунікативна, праксична та акізитивна емоційні спрямованості.

*Таблиця 3*

| Повна пояснювальна дисперсія | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| Компонента | Початкові власні значення | | | Суми квадратів навантажень вилучення | | | Суми квадратів навантажень обертання | | |
| | Всього | % Дис-персії | Кумуля-тивний % | Всього | % Дис-персії | Кумуля-тивний % | Всього | % Дис-персії | Кумуля-тивний % |
| 1 | 3,207 | 18,863 | 18,863 | 3,207 | 18,863 | 18,863 | 2,235 | 13,146 | 13,146 |
| 2 | 1,903 | 11,193 | 30,055 | 1,903 | 11,193 | 30,055 | 2,009 | 11,816 | 24,962 |
| 3 | 1,490 | 8,764 | 38,819 | 1,490 | 8,764 | 38,819 | 1,748 | 10,281 | 35,243 |
| 4 | 1,305 | 7,675 | 46,494 | 1,305 | 7,675 | 46,494 | 1,593 | 9,368 | 44,611 |
| 5 | 1,151 | 6,773 | 53,267 | 1,151 | 6,773 | 53,267 | 1,271 | 7,477 | 52,087 |
| 6 | 1,034 | 6,081 | 59,348 | 1,034 | 6,081 | 59,348 | 1,234 | 7,261 | 59,348 |
| 7 | 0,970 | 5,709 | 65,057 | | | | | | |
| 8 | 0,939 | 5,523 | 70,580 | | | | | | |
| 9 | 0,845 | 4,968 | 75,548 | | | | | | |
| 10 | 0,765 | 4,502 | 80,051 | | | | | | |
| 11 | 0,667 | 3,923 | 83,973 | | | | | | |
| 12 | 0,623 | 3,667 | 87,640 | | | | | | |
| 13 | 0,547 | 3,216 | 90,856 | | | | | | |
| 14 | 0,455 | 2,676 | 93,532 | | | | | | |
| 15 | 0,431 | 2,537 | 96,069 | | | | | | |
| 16 | 0,366 | 2,154 | 98,222 | | | | | | |
| 17 | 0,302 | 1,778 | 100,000 | | | | | | |
| Метод виділення: Аналіз головних компонент. | | | | | | | | | |

*Таблиця 4*

**Перший фактор чинників суб’єктивного благополуччя підлітків**

| Матриця повернутих компонент[a] | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|
| | Компонента | | | | | |
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
| Тривожність загальна | - 0,380 | 0,202 | 0,166 | - 0,104 | 0,045 | 0,432 |
| Особистісна адаптованість | 0,764 | 0,255 | - 0,166 | 0,110 | 0,087 | - 0,075 |
| Альтруїстична | 0,131 | 0,751 | 0,016 | 0,084 | 0,077 | 0,155 |
| Комунікативна | 0,337 | 0,482 | 0,390 | 0,092 | 0,046 | 0,221 |
| Глорістична | - 0,014 | 0,099 | 0,066 | 0,803 | 0,235 | - 0,088 |
| Праксична | 0,422 | 0,440 | 0,236 | 0,293 | 0,080 | 0,131 |
| Пугністична | 0,143 | - 0,072 | 0,075 | 0,784 | - 0,190 | 0,079 |
| Романтична | 0,154 | 0,023 | 0,766 | 0,050 | - 0,187 | - 0,094 |
| Гностична | 0,251 | 0,356 | 0,127 | 0,148 | 0,079 | 0,491 |
| Естетична | - 0,059 | 0,332 | 0,651 | - 0,054 | 0,231 | 0,107 |
| Гедоністична | - 0,244 | 0,029 | 0,581 | 0,374 | 0,040 | 0,064 |
| Акізитивна | - 0,017 | 0,639 | 0,160 | - 0,155 | - 0,160 | - 0,143 |
| Самоактуалізація | 0,670 | - 0,415 | 0,247 | - 0,127 | - 0,010 | 0,087 |
| Суб'єктивне благополуччя | 0,726 | 0,209 | 0,013 | 0,025 | 0,052 | 0,070 |
| Людина парасолька | - 0,205 | - 0,101 | 0,090 | - 0,028 | - 0,586 | - 0,063 |
| Людина хмари | - 0,091 | - 0,133 | 0,102 | 0,010 | 0,830 | - 0,004 |
| Людина калюжі | - 0,026 | 0,087 | 0,076 | 0,014 | - 0,007 | - 0,797 |

Третій: романтична, естетична, гедоністична емоційні спрямованості.

Четвертий: глорістична та пугністична емоційні спрямованості.

П'ятий: людина-парасолька, людина-хмари.

Шостий: тривожність, гностична емоційна спрямованість та людина-калюжі.

Таким чином, можна визначити, що чинники суб'єктивного благополуччя математично обдарованих учнів містяться у першому факторі і це є особистісна адаптованість та самоактуалізація. Другий, третій та четвертий фактори схожі між собою і об'єднують схожі емоційні спрямованості. П'ятий містить копін-стратегії, а шостий вказує на особистість з високою тривожністю, яка також має гностичну емоційну спрямованість та зазвичай досить довго переживає тривожні ситуації.

Отже, основними чинниками суб'єктивного благополуччя математично обдарованих учнів за даними факторного аналізу є особистісна адаптованість та самоактуалізація.

**Двокроковий кластерний аналіз** був застосований з метою визначення основних факторів, що впливають на адаптованість та суб'єктивне благополуччя учнів. У ході аналізу було виділено два кластери, до першого потрапили особи, що мали задовільну адаптованість до навчального процесу, до другого – неадаптовані діти (відповідно до класифікації самої методики А.Фурмана, за якою порогове значення розрізнення адаптованості – 57 балів).

Так, середнє значення особистісної адаптованості кластеру №1 (назва: «неадаптовані») – 38 балів, середнє значення для другого кластеру («адаптовані») – 55 балів *(табл.5–10)*.

*Таблиця 5*

**Результати кластерного аналізу для загальної вибірки**

| | | **% об'єднаних** | **% від всього** |
|---|---|---|---|
| Кластер | 1 | 48,7% | 48,4% |
| | 2 | 51,3% | 51,0% |
| | Об'єднаний | 100,0% | 99,4% |
| Виключені спостереження | | | 0,6% |
| Всього | | | 100,0% |

*Таблиця 6*

| | | **Тривожність загальна** | | **Тривожність шкільна** | | **Тривожність самоцінна** | | **Тривожність міжособистісна** | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | **Середнє** | **Стд.відх.** | **Середнє** | **Стд.відх** | **Середнє** | **Стд.відх** | **Середнє** | **Стд.відх** |
| **Кластер** | 1 | 50,3421 | 21,98336 | 17,0395 | 8,49540 | 17,2500 | 7,81644 | 16,5526 | 9,77806 |
| | 2 | 36,6875 | 14,79958 | 12,5750 | 5,86294 | 12,5250 | 5,90853 | 12,1875 | 6,38054 |
| | ∑ | 43,3397 | 19,80795 | 14,7500 | 7,57979 | 14,8269 | 7,27804 | 14,3141 | 8,47372 |

*Таблиця 7*

| | | Альтруїстична | | Комунікативна | | Глорістична | | Праксична | | Пугністична | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Середнє | Стд. відх | Середнє | Стд. відх | Середнє | Стд. відх | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. |
| Кластер | 1 | 2,8158 | 5,75201 | 3,1974 | 4,08581 | 2,1316 | 4,03102 | 4,1053 | 4,20659 | 2,5000 | 4,33743 |
| | 2 | 5,2750 | 2,35450 | 5,3250 | 2,64707 | 3,1375 | 3,04707 | 6,6750 | 2,09747 | 3,4375 | 3,48176 |
| | ∑ | 4,0769 | 4,51169 | 4,2885 | 3,57592 | 2,6474 | 3,58456 | 5,4231 | 3,53058 | 2,9808 | 3,93737 |

*Таблиця 8*

| | | Романтична | | Гностична | | Естетична | | Гедоністична | | Акізитивна | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. |
| Кластер | 1 | 5,5000 | 8,52369 | 4,1842 | 4,10759 | 2,5395 | 5,11844 | 3,9605 | 4,18709 | -,6184 | 8,44112 |
| | 2 | 5,9250 | 2,94582 | 5,5500 | 2,54529 | 2,9250 | 3,83117 | 3,7000 | 3,41033 | 1,0625 | 3,99159 |
| | ∑ | 5,7179 | 6,29469 | 4,8846 | 3,45471 | 2,7372 | 4,49388 | 3,8269 | 3,79841 | ,2436 | 6,58088 |

*Таблиця 9*

| | | Позитивне відношення | | Автономія | | Управління оточуючим | | Особистісне зростання | | Цілі у житті | | Самоприйняття | | Суб'єктивне благополуччя | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. |
| Кластер | 1 | 7,4474 | 5,61758 | 7,1579 | 2,38916 | 6,7500 | 2,10476 | 7,0263 | 2,70788 | 5,7632 | 2,44877 | 6,3026 | 2,76656 | 38,5395 | 9,42824 |
| | 2 | 8,8375 | 1,80326 | 7,7125 | 2,38239 | 8,0000 | 2,54081 | 8,8000 | 1,67181 | 9,0875 | 1,49424 | 8,9375 | 1,59385 | 51,0000 | 6,08796 |
| | ∑ | 8,1603 | 4,17287 | 7,4423 | 2,39419 | 7,3910 | 2,41387 | 7,9359 | 2,40075 | 7,4679 | 2,61119 | 7,6538 | 2,59691 | 44,9295 | 10,04706 |

*Таблиця 10*

| | | Самоактуалізація | | Людина парасолька | | Людина хмари | | Людина калюжі | | Особистісна адаптованість | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. | Середнє | Стд. відх. |
| Кластер | 1 | 36,9737 | 8,78176 | 1,6711 | ,47295 | 1,5921 | ,49471 | 1,8289 | ,37906 | 38,1711 | 15,22313 |
| | 2 | 42,5375 | 4,60034 | 1,3500 | ,47998 | 1,5625 | ,63333 | 1,6625 | ,47584 | 55,5750 | 10,11676 |
| | ∑ | 39,8269 | 7,47569 | 1,5064 | ,50157 | 1,5769 | ,56840 | 1,7436 | ,43806 | 47,0962 | 15,50683 |

Перший кластер вміщує 48% вибірки, другий – 51%. До першого кластера (неадаптовані) також значною мірою належать: високі показники загальної тривожності (середнє по кластеру – 50 балів), низькі показники комунікативної (3,2 бала) та праксичної (4,1 бала) спрямованості, а також низькі показники особистісного зростання (7 балів), суб'єктивного благополуччя (38 балів) та самоактуалізації (36 балів).

Ці ж самі змінні належать і до другого кластера, але з високими показниками: комунікативної (5,3 бала) та праксичної (6,6 бала) спрямованості, особистісного зростання (8,8 бала), суб'єктивного благополуччя (51 бал) та самоактуалізації (42,5 бала). Крім того, другий кластер (адаптовані) відрізняється ще й такими змінними: високі показники альтруїстичної (середнє – 5,3 бала), гностичної (5,6 бала) емоційної спрямованості, позитивне відношення (8,8 бала), цілі у житті (9 балів).

Таким чином, можна сказати, що адаптовані діти вирізняються високими показниками праксичної, альтруїстичної, гностичної та комунікативної спрямованості, самоактуалізації та суб'єктивного благополуччя, особистісного зростання, наявністю цілей у житті та позитивного відношення до оточуючих, а також низькими показниками тривожності. Тому для підвищення адаптованості і суб'єктивного благополуччя, як його прямого залежного елемента, психологам начальних закладів слід звертати увагу саме на ці показники, підсилюючи їх шляхом тренінгових психологічних вправ.

**Даним дослідженням ми емпірично зв'язували зміст та закономірності** суб`єктивного благополуччя підлітків в умовах школи-інтернату.

У результаті дослідження встановлено, що учні фізико-математичних ліцеїв мають нормальний рівень тривожності, середній рівень самоактуалізації, очевидний рівень особистісної неадаптованості та високий рівень суб'єктивного благополуччя. Доведено, що рівень суб'єктивного благополуччя залежить від умов навчання, проживання у гуртожитку та статі. Констатовано взаємозалежний зв'язок тривожності, благополуччя, самоактуалізації особистості та адаптованості – менш тривожні і більш адаптовані учні є більш суб'єктивно благополучними. Для забезпечення суб`єктивного благополуччя учнів підліткового віку в умовах спеціалізованого інтернатного перебування необхідні визначені **чинники суб'єктивного благополуччя, а саме:** низький рівень загальної тривожності, високий рівень самоактуалізації та альтруїстична емоційна спрямованість. При цьому, для учнів денного навчання цей список доповнюють самоактуалізація та гностична емоційна спрямованість. Сприятливий прогноз формування чинників суб'єктивного благополуччя підлітків можливий при наявності підсилення механізмів вище зазначених факторів. Основні показники змінюються згідно їх значимості. Це видно з загальної групової статистики чинників суб'єктивного благополуччя.

На основі одержаних результатів розширено та уточнено поняття суб'єктивного благополуччя підлітка.

## Використані літературні джерела

1. *Аршава І. Ф.* Позитивність образу Я і психологічне благополуччя особистості: моногр. / І. Ф. Аршава, О. М. Знанецька, Е. Л. Носенко. – Дніпропетровськ : Вид-во «Інновація», 2011. – 134 с.

2. *Кологривова Е. І.* Функції особистісних прагнень в переживанні молодою людиною суб'єктивного благополуччя : автореф. дис... канд. психол. наук : 19.00.05 / Е. І. Кологривова. – К., 2008. – 23 с.

3. *Сердюк Л. З.* Особистісна самореалізація та психологічне благополуччя як основні стратегічні лінії мотивації учіння студентів ВНЗ / Л. З. Сердюк / Науковий вісник Чернівецького університету. Серія Педагогіка та психологія. – Вип. 687. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2014. – С. 151−159.

## Bibliography

1. *Arshava I. F.* Pozytyvnist obrazu Ya i psykholohichne blahopoluchchia osobystosti: monohr. / I. F. Arshava, O. M. Znanetska, E. L. Nosenko. – Dnipropetrovsk : Vyd-vo «Innovatsiia», 2011. – 134 s.

2. *Kolohryvova E. I.* Funktsii osobystisnykh prahnen v perezhyvanni molodoiu liudynoiu subiektyvnoho blahopoluchchia : avtoref. dys... kand. psykhol. nauk : 19.00.05 / E. I. Kolohryvova. – K., 2008. – 23 c.

3. *Serdiuk L. Z.* Osobystisna samorealizatsiia ta psykholohichne blahopoluchchia yak osnovni stratehichni linii motyvatsii uchinnia studentiv VNZ / L. Z. Serdiuk / Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu. Seriia Pedahohika ta psykholohiia. – Vyp. 687. – Chernivtsi : Chernivetskyi nats. un-t, 2014. – S. 151−159.